

losophien ligge — det kan man for Resten i mange andre Livsforhold, og det var tit heldigt, om man gjorde det. Den første Kendsgerning er den, at Nød er der imellem os, nødlidende Mennesker, sultende Kvinder og Børn, kan man vel godt sige, frysende ogsaa. Den Kendsgerning er der ingen, der bestrider. Det er Sagens nøgne Realitet. Ingen vil, naar man gaar videre i Tankerækken, paastaa, at Ansvar for denne sørgelige Kendsgerning ligger hos den enkelte og da allermindst hos de nødlidende Hustruer og Børn. I disse to Betragtninger ere vi sikkert alle enige, som ogsaa i den tredie Betragtning, der følger deraf: at i vor Tid er det almindelig godkendt, at det offentlige, Stat og Kommune, staar over for den Slags Nød i Samfundet med en Forpligtelse til at hjælpe uden at spørge alt for stærkt til højre og venstre om, hvem der er Skyld i Nøden og om Aarsagen til den.

Jeg maa her føje to Bemærkninger ind, som kunne oplyse min Betragtning maade angaaende det offentlige Ansvar. Den ene er den, at den Nødstilstand, vi staa i, har udviklet sig gennem Tiderne under Statens lovfæstede Tilstand. Staten har ikke grebet hindrende eller forebyggende ind i nogen væsentlig Grad. Nødstilstanden er vokset og vokset uden positive Forholdsregler fra Samfundets Side for at regulere og forbedre den. Men naar Samfundet maa erkende dette, ligger det ogsaa snublende nær at føje til, at saa har Samfundet, som jeg sagde før, ogsaa den Opgave at træde hjælpende til efter dets Evner og Indsigt. Mere og mere Sygdomsstof har opsamlet sig i Samfundet under den ny Tids Erhvervslivs Udvikling, og dette er sket, uden at Staten har gjort Forsøg paa væsentlig at ændre de bestaaende Forhold. Deri ligger Samfundets Forpligtelse til at søge at læge og hjælpe. Den anden Bemærkning kan jeg særlig gøre som Skolemand. Vi ville gerne hjælpe den opvoksende Slægt til at blive glad ved Arbejdet. Vi prise Arbejdet som det, der egentlig adler et Menneske. Kunne vi hjælpe Sindene frem til at blive glade ved Arbejdet og dygtiggøre Hænderne til at udføre det, have vi givet den opvoksende Slægt en uvurderlig Kapital. Derpaa hviler egentlig hele vor Opdragelse i den praktiske Verden. Efter denne store Lovtale over Arbejdets Værd baade paa den ene og den anden Maade, hedder det til Tusinder af Mennesker, hvem vi i deres Barndom og Ungdom have hjulpet til dette Sind og disse velskafte

Hænder, at de ikke kunne faa Arbejde, skønt Samfundet selv har givet dem denne Lære om Arbejdet. Det peger hen paa en Sygdom saa dybt i Undergrunden, at hvis vi ikke faa nogen Lægedom derfor, maa nødvendigvis hele vor Pædagogik, ja Etikken med, skrives om; det er soleklart. Vi kunne ikke længere over for de unge hævde det som en Sandhed, at Arbejdet er en Velsignelse og den egentlige Adel for Mennesket, naar man ikke kan give dem Arbejde. En Moder kan saa ikke mere sige til sin Søn, hvad jeg for nogle Aar siden hørte en dygtig Moder sige til sin Dreng: Bevar din sanddru Mund og dine velskafte Hænder; saa skal du klare dig overalt i Verden.

Men naar dette ikke bliver bestridt af nogen under Nutidens Forhold, hverken at Sygdommen er der, eller at Nøden er der, at Menneskene vel ogsaa ere lidende paa Grund af Samfundssygdomme, sociale Onder, og at det offentlige har til Opgave at træde mildnende og lægende til, kommer man til det næste Spørgsmaal, nemlig om Formen for denne Hjælp, og det er vel det, man nærmest strides om. Jeg er fuldt ud vis paa, at vi i det væsentlige ere enige. Hjertelaget mangler ikke, naar vi blot kunne faa Øje paa Midlerne og enes om Formen for den lindrende og mildnende Hjælp. Mere kunne vi nemlig ikke yde. Vi have endnu ikke fundet Sygdomskilden, og Lægevidenskaben siger os jo, at før vi have fundet den, kunne vi ikke fremskaffe det egentlige Lægemiddel. Derimod kunne de mildnende og lindrende Midler anvendes selv uden fuld Forstaaelse af Aarsagssammenhængen, men det er Formen derfor, man er uenig om og som skal drøftes. Dette har sin Vanskelighed, thi gennem Aarhundreder ere Samfundsgoderne blevne ledede gennem gamle veldkendte Kanaler fra Statens Haand væsentlig til de øverste Samfundslag. Nu skulde der ikke mindst under det ny System og gennem ny Love findes ny Veje ud til de andre Samfundslag, de, der hidtil have været paa Skyggesiden. Det kan i Begyndelsen volde Vanskeligheder at finde de Veje, Villien til at finde dem forudsætter jeg med Frimodighed.

Jeg synes, man gør de forelagte Lovforslag Uret, naar man mener, at Hensigten med dem er den, at man vil finde et Lægemiddel for hele det sociale Onde, at Forslagsstillerne skulde have troet, at med disse faa Paragraffer skulde alt være bragt i Orden. Naar man har angrebet disse Lovforslag paa den Maade, har man